

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

In terms of C14 chronology, the typologically diagnostic Mesolithic sites may now be separated in two stages, with the boundary (calibrated) between 8000 - 8500 bp:

Sites with trapezes: Dolský mlýn, charcoal layers and hearths in the depths of 175 cm, 210 cm, 240 cm, and 260 cm: four data from 6720 ± 120 BP to 7770 ± 70 BP; Bezděz, 140 cm charcoal: 6930 ± 120 BP.

Sites with triangles: Pod zubem, 115-120 cm charcoal deposits: 7660 ± 130 BP and 8110 ± 240 BP, Pod křídlem, 50-70 cm hearth: 8160 ± 80 BP; Švédův převis, 120-130 cm charcoal concentration: 8180 ± 110 BP; Okrouhlík I, a series of four dates between 7300 ± 60 and 9170 ± 70 BP.

There does not seem to be a chronological overlap between these two stages, nor between the Mesolithic (ending at 7500 bp) and Neolithic, starting in central parts of the Czech Republic at around the same date. However in Northern Bohemia, the earliest Neolithic (Linear Pottery) is only represented by a few potsherds, whereas the later Neolithic (Stroked Pottery) already forms a dense horizons, both at open-air sites and in the rockshelters. At Bezděz, there is a sterile interlayer between the latest Mesolithic and the Stroked Pottery layer. We consider these informations as basic for understanding the Mesolithic/Neolithic transition in its environmental context.

Perspectives:

As a part of the Dolní Věstonice Studies Series, a multidisciplinary monographic volume resuming the results of this project are prepared for publication.

Jiří A. Svoboda, AÚ AV ČR Brno

Sídelní aglomerace velkomoravských mocenských center v proměnách údolní nivy.

Zpráva o výsledcích grantu Grantové agentury ČR č. 404/96/K089

Interdisciplinární sídelně - archeologický "nivní" projekt byl řešen v letech 1996-2001 na pracovišti Archeologického ústavu AV ČR Brno v Mikulčicích. Jako spolunositelé se na něm postupně podíleli: Moravské zemské muzeum v Brně, Ústav archeologické památkové péče Brno, opavské pracoviště Památkového ústavu v Ostravě, Český geologický ústav v Praze, brněnské pracoviště Botanického ústavu AV ČR v Průhoncích, Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně a Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně.

Hlavním předmětem studia byla údolní niva řeky Moravy v Dolnomoravském úvalu a v ní ležící velkomoravská centra, zejména Mikulčice a Staré Město – Uherské Hradiště. V popředí zájmu stály otázky, proč nejvýznamnější centra velkomoravského státu vznikala na říčních ostrovech v nivě větších řek jižní a jihovýchodní Moravy, částečně i jihozápadního Slovenska, a jak se přírodní podmínky nivy promítly do života těchto center. K lepšímu uchopení problematiky mělo přispět posouzení holocenního vývoje přírody a osídlení celé moravní nivy v prostoru Dolnomoravského úvalu, tj. mezi Napajedelskou bránou a soutokem s Dyjí. U kolem projektu bylo podpořit další razantní zpracování obrovského pramenného fondu z Mikulčic a jeho publikaci.

Cílem projektu byla příprava podkladů pro novou komparaci obou předních center Velké Moravy, a to zejména v oblasti geografických podmínek, sídelního a hospodářského vývoje. Oproti některým dřívějším diskusím, založeným na kvantitativních ukazatelích (počty kostelů, bohatých hrobů, zbraní a pod.), které v 80. letech vedly k otevřenému sporu o "prvenství" mezi Mikulčicemi a Starým Městem, nová etapa výzkumu se zaměřila na střizlivou kritickou analýzu jednotlivých složek pramenného fondu obou lokalit. Současně usilovala o přiblížení metodiky práce obou středisek výzkumu.

Projekt svým zaměřením vycházel z obecných potřeb raně středověkého výzkumu na Moravě a v České republice. Šlo především o prohloubení orientace na široce pojatý sídelně-archeologický výzkum a o nové možnosti exaktního datování archeologických pramenů. S pomocí projektu bylo v Mikulčicích zprovozněno středisko interdisciplinárního výzkumu spaleoekologickou a dendrochronologickou laboratoří. Jako vzor v tomto úsilí stála některá vědecká pracoviště v Německu, Polsku a v dalších zemích Evropy, zaměřená zmíněným způsobem již několik desetiletí.

Problematika velkomoravských center a údolní nivy byla sledována ve třech rovinách. V nejširší úrovni byla studována údolní niva Dolnomoravského úvalu a její holocenní osídlení. Ve střední rovině se práce soustředily na komparaci Mikulčic a Starého Města - Uherského Hradiště. V nejužším a nejdetailejším pohledu byla problematika údolní nivy a velkomoravských center sledována na lokalitě Mikulčice-Valy.

Protože sledované území svým rozsahem mnohonásobně překračovalo možnosti soustavného terénního průzkumu, omezily se terénní aktivity projektu na 4 krajinné transekty: 1/ širší prostor mikulčické aglomerace, 2/ širší prostor staroměstsko-uherskohradištské aglomerace, 3/ Strážnické Pomoraví, 4/ Soutok Moravy s Dyjí.

Údolní niva je akumulační rovinou řeky, tvořenou převážně povodňovými sedimenty. Jako významný prvek historické kulturní krajiny byla niva osídlována po větší část své existence, tj. od mezolitu po sklonek raného středověku. Teprve periodické povodně počínaje vrcholným středověkem změnilly nivu v prostor nevhodný k trvalému obývání.

Ač není mezi přírodovědci ani archeology jednoty v názorů, zda hlavním důvodem povodní a vzniku nivy bylo odlesňování krajiny a její přeměna v ornou půdu nebo klimatické změny - zejména zvýšená srážková činnost, je zřejmé, že na největší vlně povodní v posledním tisíciletí se výrazně podepsala právě lidská činnost.

Vývoj údolní nivy je vlastně dějinami řeky od její fáze divočení po fázi meandrování. Šlo o vývoj velmi dynamický se střídajícími se etapami akumulace a eroze, s neustálým překládáním ramen nebo posouváním meandrů. Zejména v posledním tisíciletí prošla krajina říční nivy převratným vývojem, který zcela změnil její hydrografii, reliéf i vegetaci. Uložily se až několikametrové vrstvy povodňových hlín, zvedla se hladina podzemní vody, původní porost tvrdého luhu se změnil v periodicky zaplavovaný měkký luh. Za těchto okolností je rekonstrukce původní pravěké a raně středověké nivní krajiny a poznání lidských sídel v jejím prostoru velmi obtížné a bude mít vždy více či méně charakter modelu. Toto studium se neobejde bez interdisciplinární spolupráce mnoha přírodovědných i historických oborů.

Údolní niva má z hlediska potřeb pravěké a raně středověké archeologie jednu velkou přednost. Díky vlhkému půdnímu prostředí se zde na rozdíl od suchých provzdušněných půd běžných sídlištních areálů uchovávají lépe organické materiály včetně dřeva. Díky nim je možné na nivních lokalitách řešit otázky jinde nedostupné.

V souvislosti se studiem velkomoravských center v údolní nivě vystupují čtyři základní okruhy otázek: 1/ otázka rekonstrukce původní vodní sítě a historického reliéfu nivy nezbytná pro vymezení jednotlivých sídelních areálů a poznání celkové topografie aglomerací, 2/ otázka hospodářského využití nivních poloh v bezprostředním okolí hradu, zejména v souvislosti s výživou tak velké koncentrace obyvatel, 3/ do jaké míry ovlivňovaly výběr nivních poloh pro zakládání mocenských center geopolitické, strategické, sociálně-kulturní nebo hospodářské zájmy státu a jeho nobility, 4/ do jaké míry přispěly měnící se přírodní podmínky nivy k zániku center.

Nejucelenější informace o přírodním prostředí Mikulčic a údolní nivy středního Pomoraví v raném středověku přinesla **paleobotanika**. E. Opravil dokončil determinaci veškerých rostlinných makrozbytků z Mikulčic, zhodnotil jednotlivé za-

stoupené druhy rostlin a na jejich základě zrekonstruoval rostlinná společenstva v mikulčické údolní nivě v 9. století (76, 81). Podobným způsobem pojednal i podstatně chudší soubory paleobotanického materiálu ze Starého Města (75) a z Pohanska u Břeclavi (79). Těmito analýzami opětovně podložil své základní teze o vývoji říční nivy, publikované v monografickém zpracování údolní nivy z roku 1983, a detailněji propracoval rekonstrukci nivní krajiny v prostoru velkomoravských center. Svými poznatky o kulturních plodinách (81), surovinové skladbě dřevěných nálezů (80, 81) a hospodářském významu vegetace (82) doplnil naše znalosti hospodářských poměrů mikulčické aglomerace a Velké Moravy obecně. Pro potřeby celkového paleoekologického hodnocení sledovaného území podal E. Opravil přehled fosilní flóry a fauny v údolní nivě Dolnomoravského i Hornomoravského úvalu (78). S podporou projektu řešil další dílčí otázky paleobotanického výzkumu na Moravě (74, 77).

Paleoekologickou rekonstrukci E. Opravila měly doplnit pylové analýzy zajišťované V. Jankovskou a M. Kaplanen. Zpracování série 42 nově odebraných vzorků z přirozených i antropogenních sedimentů potvrdilo značný stupeň odlesnění a ruderalizace mikulčické krajiny v raném středověku, k detailní rekonstrukci vegetace a hospodářských poměrů však vzhledem ke špatnému dochování pylových zrn nestačilo (57). Ověřování přítomnosti pylů v povodňových sedimentech ze Starého Města bylo zcela negativní. Tato etapa pyloanalytického výzkumu v Mikulčicích byla uzavřena konstatováním, že pro další analýzy je nezbytné najít vhodné sedimenty s lépe zachovanými pyly, které by poskytly dostatečně reprezentativní pylová spektra. V rámci projektu byly připraveny metodické texty k využití pylové analýzy v archeologii a příspěvek shrnující stav poznání v této oblasti (54-56).

Důležitou součástí řešení projektu byla **dendrochronologie** jako jedna z nejspolehlivějších metod exaktního datování archeologických objektů. J. Vrbové-Dvorské se podařilo ve spolupráci se zahraničními laboratořemi vybudovat v krátké době dubový standard pro Českou republiku ("czges", 538 po Kr. až 2001) a datovat celé série dřev z Mikulčic, Pražského hradu, Malé Strany a dalších významných raně středověkých lokalit (14-16, 19-22). Po více než 30 letech neúspěšných pokusů o vlastní dendrochronologii tak česká archeologie získala první exaktní data pro raný středověk a možnost datování veškerého dostatečně zachovaného dubového materiálu z archeologických, stavebně-historických i uměleckých objektů středověkého a novověkého stáří. Projekt na zpracování subfosilních kmenů, nezbytný pro prodloužení standardní křivky směrem do minulosti a pro datování pravěkých dřev, byl přerušen v počátečním

stadiu tragickým úmrtím J. Vrbové-Dvorské na konci roku 2001. V rámci projektu byla odebrána a dokumentována větší série subfossilních dubů ve Strážnickém Pomoraví (26-27). Překvapivé výsledky mikulčické dendrochronologie byly představeny na mezinárodním dendrochronologickém kolokviu v Mikulčicích v roce 1998 (111, 5). V roce 1999 založila J. Dvorská s částečnou podporou projektu další dendrochronologickou laboratoř – na Mendelově zemědělské a lesnické univerzitě v Brně, která měla být zaměřena na výchovu studentů v oboru a na ekologické aplikace dendrochronologie (18). Nezbytnou součástí náplně dendrochronologického pracoviště byla osvěta mezi archeology a památkáři, zaměřená na metodické návody k odběru, uložení a zpracování vzorků historických dřev (23-24). Aplikace dendrochronologických dat v archeologii, která byla předmětem samostatného semináře, spadá již do oblasti archeologické metodologie (112).

Hlavní pozornost **kvartéerně-geologického výzkumu**, zajišťovaného P. Havlíčkem, M. Vachkem, P. Vodou a J. Riedlovou, byla zaměřena na širší prostor obou velkomoravských center (38), na dokumentaci subfossilních kmenů ve Strážnickém Pomoraví (26-27) a na mapování dun navátých písků v prostoru mezi Hodonínem a soutokem Moravy s Dyjí (103). Za pomoci archivní dokumentace a 236 nových ručních vrtů byla připravena geologická mapa Mikulčic v měřítku 1:000 (39, 45). Zpracování geologické mapy 1:5000 pro Staré Město – Uherské Hradiště bylo komplikováno městskou zástavbou s četnými antropogenními zásahy a ztrátou části dokumentace v archivu městského úřadu při povodni v roce 1997 (41). Obě nově zpracované geologické mapy jsou základní pomůckou pro hodnocení sídelního vývoje velkomoravských aglomerací v Mikulčicích a Starém Městě – Uherském Hradišti. Zvláštní pozornost byla věnována písčítým dunám v nivě jako potenciálním místům pravěkého a raně středověkého osídlení; výzkum se zaměřil na oblast jejich největší koncentrace, tj. na soutok Moravy a Dyje v zázemí velkomoravského hradiště Pohansko (40, 44, 103). Doplněkem geologického mapování bylo sedimentologické a sedimentárně-petrografické studium vybraných kvartéerních profilů a sedimentů (42-43, 46, 72). Průběžně byla zajišťována geologická dokumentace všech odkrytů ve Starém Městě. Z geologického hlediska byly vyhodnoceny i další archeologické lokality ve sledovaném úseku údolní nivy; jejich dokumentace zůstala v nepublikovaných rukopisných zprávách.

Obecná **geografie** přispěla zejména k celkovému hodnocení přírodních podmínek sledovaného úseku údolní nivy řeky Moravy včetně predispozic k průběhu starých cest (11, 61). M. Culek na základě srovnání geografických podmínek obou velkomoravských center předložil "geografický" mo-

del jejich možného sídelně-geografického vývoje v 9.-10. stol. (11).

V oblasti **archeozoologie** se díky spolupráci mezi ARÚ Brno a Ústavem anatomie a histologie Zemědělské akademie ve Wroclavi podařilo po téměř 10 letech, která uplynula od úmrtí Z. Kratochvíla, posunout zpracování zvířecích kostí z Mikulčic podstatně dopředu. W. Chrzanowska, A. Krupská a D. Januszkiwicz-Zalęcka zpracovaly přibližně 75.000 kostí ze čtyř nověji zkoumaných ploch v odlišných částech aglomerace (48, 51-52). Tyto plochy byly vybrány tak, aby doplňovaly výsledky dlouholeté práce Z. Kratochvíla. Druhové určení kostního materiálu potvrdilo odlišnou skladbu masité stravy zejména u "řemeslnického" areálu v severním podhradí. Archeozoologický výzkum pokračoval i v oblasti zpracování jednotlivých zvířecích druhů a navázal tak na dřívější Kratochvílovo hodnocení prasete a skotu z Mikulčic. V. Chrzanowska a J. Krupská vyhodnotily koňské kosti (49-50), J. Mlikovský ptačí kosti a Z. Zawada ryby. Autor zpracování ptačích kostí dokládá poprvé přítomnost dvou plemen kura domácího v raném středověku Evropy (70). Naprostá převaha zastoupení kapra mezi rybími kostmi z Mikulčic a značná velikost zjištěných jedinců by nevylučovaly možnost chovu kaprů v širším prostoru velkomoravských nívních center (107). Obě posledně uvedené studie přinesly rovněž podstatná zjištění k paleoekologii Mikulčic.

V. Páral vyhodnotil osteologický materiál z vybraných objektů jednak na slovanských zemědělských sídlištích v zázemí mikulčického hradiště, jednak v areálu Starého Města a Uherského Hradiště. V porovnání se zastoupením zvířecích druhů v Mikulčicích vykazuje první skupina objektů značné rozdíly, zatímco druhá se téměř neodlišuje. Dílčí archeozoologický příspěvek představuje hodnocení kostěné a parohové industrie z hlediska použité suroviny (83).

Zpracování malakofauny z Mikulčic je cenným příspěvkem k paleoekologii a hospodářským poměrům velkomoravských Mikulčic (47).

Své místo v řešení projektu měla i **petroarcheologie**, zaměřená na zkoumání surovin nezbytných pro zajištění základních potřeb života velkomoravských center v údolní nivě. Šlo zejména o přírodovědné analýzy keramiky jako nejpočetnější nálezoové kategorie, jejíž uchopení zůstává jedním ze základních metodických problémů archeologie při zpracování velkých nálezoových fondů. Hlavními cíli přírodovědného studia keramiky z Mikulčic a z dalších raně středověkých lokalit na Moravě, které zajišťovala pro potřeby projektu J. Vrbová-Dvorská, byla objektivizace archeologického popisu a třídění keramického zboží, určení proveniencí a řešení technologických otázek výroby (25, 108). Vedle mineralogicko-petrografických a che-

mických analýz prováděla J. Vrbová experimentální výpaly keramiky v elektrické peci i v replice slovenské dvoukomorové pece (17, 108). Analýzy i experimenty prokázaly naprostou převahu lokálních surovin při výrobě mikulčické keramiky. Podařilo se vyčlenit některé skupiny keramiky cizí proveniencí, které se jen zčásti kryjí s keramickými "importy" archeologického třídění (25).

Předběžné petrografické určení žernovů poskytl důležitou výpověď k obchodním kontaktům a dalším hospodářským vztahům velkomoravských Mikulčic (12).

Archeologie se v rámci řešení projektu zaměřila především na 4 oblasti výzkumu: 1/ na analýzu vybraných dílčích úseků pramenného fondu z Mikulčic a Starého Města, konkrétně těch pramenů, které umožňují sledovat vývoj osídlení, přírodní podmínky a hospodářské poměry, 2/ na sledování vývoje osídlení modelových lokalit a vybraných krajinných transektů v údolní nivě v průběhu celého holocénu. 3/ na budování archeologické topografie pro údolní nivu a přilehlé terasy, 4/ na spolupráci s přírodovědnými obory při řešení ekologických a ekonomických otázek, ale i na celkové shrnutí interdisciplinárního výzkumu nivy a velkomoravských center v ní ležících. Na archeologickém zpracování mikulčického fondu se podíleli vedle autora této zprávy E. Droberjar, J. Janál, E. Klanicová, T. Kučerovská, M. Kostelníková, M. Marek, I. Matejičicová, M. Mazuch, A. Medunová-Benešová, J. Meduna, J. Musil, M. Salaš, R. Skopal, J. Škojce a P. Škrdla.

Archeologické zpracování Mikulčic se zaměřilo na vybrané kategorie nálezů a na prozkoumané plochy v zaniklých řečištích. Nové poznatky o hospodářských poměrech hradiště plynou z hodnocení mincí (60), přeslenů (62) dřevěných nálezů (94), dřevoobráběcích a zemědělských nástrojů (90, 92), žernovů (63), pražnic (102), rybářského náčiní (64) a hliněných závaží (65). Analýza těchto souborů byla založena na typologickém hodnocení a mapování nálezů. Protože většina prozkoumaných ploch v Mikulčicích postrádá nálezové zprávy se základním zpracováním nálezových kontextů, je stratifikace výše uvedených nálezů a jejich bližší relativně-chronologické zařazení závislé na budoucím stratigrafickém zpracování prozkoumaných ploch. V dnešní fázi studia je kladen důraz na faktografickou stránku zpracování; samotné kompletování mnohdy velmi početných souborů se za daných podmínek pramenného fondu ze starých dlouhodobých výzkumů stává samostatným problémem zpracování. Výpověď analýzy výše uvedených kategorií nálezů se netýká pouze hospodářského provozu centra, ale postihuje podstatně širší oblast všednodenního života velkomoravského hradu.

Významnou součástí projektu bylo zpracování výzkumu zaniklých říčních ramen řeky Moravy v

Mikulčicích (9). V našem prostředí unikátní velkoplošné odkryvy upřesnily průběh řečišť v nejbližším okolí hradu, přinesly nálezy dřevěných konstrukcí (mostů, fortifikačních objektů a protierozních bariér), dřevěných artefaktů a dalších organických zbytků, které se v běžných podmínkách našich sídelních areálů nedochovávají. Díky dendrochronologii bylo možné upřesnit datování mostů v rámci 9. století, za pomoci geologie, sedimentologie, geomorfologie, botaniky, zoologie se podařilo přibližně rekonstruovat vodní poměry v řečištích a určit jejich strategický a hospodářský význam pro život hradu. Výpověď říčních sedimentů datovaných archeologickými nálezy je cenným příspěvkem ke studiu paleoekologie údolní nivy. Publikace těchto odkryvů bude po delší době prvním komplexním vyhodnocením většího úseku prozkoumané plochy v Mikulčicích.

Pro mapování povelkomoravského osídlení 10.-13. století v Mikulčicích posloužilo komplexní zpracování grafitové keramiky (86). Problematice grafitové keramiky ve střední Evropě bylo věnováno jedno z mezinárodních kolokvií (109). Na základě rozptylu rané grafitové keramiky a nejmladších hrobů na kostelních hřbitovech byly získány první konkrétní poznatky k celkovému sídelnímu vývoji Mikulčic v 10. století. Otázka povelkomoravského osídlení je z hlediska vývoje údolní nivy a v ní situovaných sídel zásadního významu, neboť právě v tomto období nastávají výrazné změny přírodního prostředí a tím i obyvatelnosti údolní nivy. Třináctým stoletím končí až na výjimky soustavné osídlení říční nivy.

Pozornost byla věnována také osídlení slovenské strany řeky Moravy, a to jak vlastnímu pokračování mikulčické aglomerace na přilehlém katastru Kopčan, tak širšímu zázemí. Ke koordinaci sídelně-archeologického výzkumu na obou stranách řeky bylo zorganizováno pracovní setkání úzkého okruhu našich a slovenských badatelů (115).

Jako modelový příklad vývoje osídlení a struktury sídelních areálů v údolní nivě sloužilo komplexní zpracování pravěkého osídlení Mikulčic (2, 93, 85, 104, 67, 97, 66, 13, 71) a průzkum písčitéch dun v soutokové oblasti Moravy a Dyje (103). Většina dnes patrných vyvýšenin navátých písků v širším okruhu mikulčické nivy byla osídlena v pravěku a raném středověku. Rovněž asi dvě třetiny zkoumaných dun v soutokové oblasti vykazují stopy osídlení nebo alespoň krátkodobého pobytu člověka v době od mezolitu po novověk.

Archeologická topografie, nezbytná pro sídelně-geografický obraz údolní nivy (95), byla připravována ve spolupráci s projektem SAS ČR (MK), a to jak pro katastry obcí v tradičním zázemí mikulčického hradiště, tak pro katastry zasahující do údolní nivy řeky Moravy v celém Dolnomoravském úvalu (98-99, 58, 100-101, 59, 53; 69, 106,

68). Na zpracování všech 46 katastrálních území se podíleli zejména J. Škojec, D. Menoušková, M. Vaškových a E. Klanicová. Bohužel soupis archeologických nálezů a nalezišť chybí pro slovenskou stranu řeky Moravy v úseku jižně od Skalice. Ačkoliv byly iniciovány pokusy o budování topografie i v tomto prostoru (115), k realizaci záměru zatím nedošlo.

Zpracování archeologických pramenů ke **Starému Městu – Uherskému Hradišti** je na rozdíl od Mikulčic limitováno trvalou potřebou archeologického dohledu při stavební činnosti v zastavěné části obou měst. Tou byl po celou dobu řešení projektu povinován jak spoluřešitel L. Galuška, tak spolupracovníci projektu D. Menoušková a M. Vaškových. Práce mohly proto probíhat pouze v omezeném rozsahu, a to následujícími způsoby: 1/ kompletováním nálezů fosilní fauny a flóry ze starých výzkumů a jejich přírodovědnými rozbory, 2/ sledováním paleoekologických otázek při nových odkryvech záchranného nebo předstihového charakteru ve Starém Městě, 3/ budováním archeologické topografie pro oba katastry a jejich okolí, 4/ shrnutím sídelně-geografické problematiky na základě nových interdisciplinárních výzkumů a dalších podkladů (např. hydrologická pozorování při povodni 1997), 5/ řešení dalších dílčích otázek spojených s hospodářskou problematikou nebo s jinými oblastmi všednodenního života raně středověké aglomerace.

Výsledkem takto orientovaného výzkumu je rozšíření záběru bádání ve Starém Městě na širší sídelně-archeologickou problematiku a příprava podkladů pro novou historickou interpretaci. Byl předložen nový pohled na sídelně-geografický vývoj Starého Města – Uherského Hradiště (30, 34). Pro katastry Starého Města, Uherského Hradiště. Sadů a dalších obcí zasahujících do údolní nivy Moravy v Dolnomoravském úvalu byla připravena archeologická topografie (68-69, 106), pro některá území byl zhodnocen celkový vývoj osídlení (32-33). Příspěvkem k poznání technologie výroby honosných kování ze Starého Města je dílčí práce L. Galušky (31).

Srovnání Mikulčic a Starého Města – Uherského Hradiště je založeno na hodnocení sídelního vývoje obou aglomerací, zejména v geografických a hospodářských souvislostech (35). Přestože obě hradiště leží v údolní nivě středního toku Moravy, vzdálena od sebe pouhých čtyřicet kilometrů, podmínky pro rozvoj jejich aglomerací byly značně rozdílné. Mikulčice zaujímaly sice strategicky velmi výhodnou polohu říčních ostrovů uprostřed nivy, z hlediska celkového sídelního a hospodářského vývoje byly však možnosti jejich růstu silně limitující. Naproti tomu staroměstsko-uherskohradištská aglomerace, zejména v prostoru pravobřežních vyvýšených okrajů nivy, disponovala téměř neomezenými možnostmi dalšího sídelního rozvoje.

Nabízí se teoretické modely výkladu vývoje obou center, které bude potřebovat v budoucnu ověřovat dalším výzkumem. Na rozdíl od Mikulčic s poměrně jasnou strukturou sídelních areálů je interpretace Starého Města podstatně složitější. Je komplikována jak horším stavem dochování archeologických pramenů, tak specifickým charakterem terénního výzkumu v zastavěném prostoru obou měst. V každém případě se dřívější vyhraněné názory na lokalizaci hlavního hradu, předhradí a podhradí v prostoru staroměstsko-uherskohradištské aglomerace, jak je prezentovali V. Hrubý nebo R. Snášil, jeví jako předčasné. I kdybychom přijali Snášilovu teorii o Starém Městě jako podhradí celé aglomerace, vidíme již dnes výrazný nepoměr mezi Starým Městem a mikulčickým podhradím. Na rozdíl od poměrně jednoduchého útvaru v Mikulčicích se ve Starém Městě zdá projevovat nová kvalita sídelního organismu, směřující k městu.

Závěrem lze stručně shrnout výsledky projektu. V Mikulčicích byl iniciován vznik střediska interdisciplinárního sídelně-archeologického výzkumu s paleoekologickou a dendrochronologickou laboratoří. Během trvání projektu byla konstituována a plně rozdělnuta archeologicky orientovaná dendrochronologie v ČR a iniciováno dendrochronologické studium subfosilních kmenů v říčních sedimentech. Je tragickou ránou osudu, že realizátorka tohoto pro archeologii neocenitelného počínu Jitka Vrbová-Dvorská s koncem projektu tragicky odešla z tohoto světa.

Pro Mikulčice jako modelovou lokalitu projektu byla vyhodnocena většina kategorií nálezů, které souvisejí s ekologií hradiště a s obživou jeho obyvatel. Pozornost byla věnována i otázkám surovinnové základny, zejména potenciálním zdrojům materiálu pro výrobu keramiky. K řešení některých teoretických otázek (dendrochronologie, údolní niva, přírodovědné analýzy keramiky, grafitová keramika) byly organizovány mezinárodní konference a příspěvky publikovány ve dvou svazcích řad ITM (3, 5). Za pomoci projektu výrazně pokročilo základní zpracování obrovského fondu z terénních výzkumů 1954-1992 v Mikulčicích: většina výsledků byla publikována nebo připravena pro tisk v pěti svazcích ediční řady SBM (2, 4, 6-8). Nejnáročnější úkol – komplexní stratigrafické zpracování zaniklých říčních koryt v Mikulčicích – bude dokončeno v nejbližším období a jako částečný výsledek projektu připraveno k publikaci (9).

Údolní niva řeky Moravy v prostoru Dolnomoravského úvalu je zhodnocena jak z hlediska přírodního prostředí (5), tak holocenního osídlení (8).

Zpracování staroměstské problematiky probíhalo s ohledem na tamější odlišné podmínky výzkumu v podstatně skromnějších rozměrech. Spoluřešitel L. Galuška byl nucen v průběhu řešení

projektu provádět soustavně záchranné práce v prostoru Starého Města. Tyto výzkumy byly však vedeny vždy se zřením k problematice řešeré v projektu. Lze konstatovat, že v rámci projektu se staroměstský výzkum přiblížil širokému interdisciplinárnímu pojetí sídelně-archeologického výzkumu prosazovaného v Mikulčicích. Na základě takto zaměřeného výzkumu byly podstatně rozšířeny naše znalosti sídelně-geografických podmínek aglomerace v prostoru Starého Města a Uherského Hradiště a připraveny podklady pro nové porovnání s Mikulčicemi. Ve spolupráci s archeology Slovákého muzea v Uherském Hradišti byla v rámci projektu zpracována archeologická topografie celé aglomerace, která bude jistě jedním z důležitých článků pro další hodnocení sídelního vývoje této lokality.

Současný výzkum v Mikulčicích se soustřeďuje přednostně na faktografickou stránku zpracování. Při daných personálních možnostech, při obrovském rozsahu a rozmanitosti pramenného fondu ze čtyřicetileté etapy výzkumů na této lokalitě to ani jinak nejde. Katalogy jednotlivých kategorií nálezů a jejich základní kritické analýzy jsou podkladem pro další mikulčický výzkum i pro širší archeologické bádání. V 7 svazcích dvou publikačních řad, připravených v Mikulčicích v rámci tohoto projektu, je obsaženo obrovské množství materiálu a informací, ale také mnoho problémů a otázek. Jejich hlubší teoretické vyhodnocení na jedné straně a populárně-vědecká prezentace na straně druhé si vyžadají delší dobu.

Díky Grantové agentuře ČR a jí podporovanému projektu se podařilo mikulčické pracoviště Archeologického ústavu AV ČR Brno přiblížit podobně zaměřeným střediskům širěji pojatého sídelně-archeologického výzkumu ve vyspělejší části Evropy. Tento perspektivní směr bádání ukazuje nové možnosti archeologického výzkumu na Moravě.

Závěrem chci poděkovat řediteli Archeologického ústavu AV ČR Brno doc. PhDr. Pavlu Kouřilovi, CSc., za podporu takto orientovaného výzkumu a všem zúčastněným za spolupráci na řešení projektu. Můj největší dík patří paní Marii Cimřové za obětavou pomoc ve všech fázích projektu, zejména však při přípravě knižních výstupů.

Hlavní výstupy projektu

Knihy:

- (1) Květ, R. (ed.) 1997: Niva z multidisciplinárního pohledu II. Sborník rozšířených abstrakt k 2. semináři konanému 14.10.1997 v Geotestu v Brně. Brno.
- (2) Poláček, L. (Hrsg.) 1997: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno.

- (3) Poláček, L. (Hrsg.) 1998: Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa - Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Brno.
- (4) Poláček, L. (Hrsg.) 1998: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno.
- (5) Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.) 1999: Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno.
- (6) Poláček, L. (Hrsg.) 2000: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno.
- (7) Poláček, L. (Hrsg.): Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (8) Poláček, L. (Hrsg.): Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (9) Poláček, L. u. Koll.: Mikulčice I. Flußarme und Brücken (v přípravě).

Studie, články a zprávy:

- (10) Adamová, M. – Havlíček, P.: Geochemický průzkum subfossilní polygenetické pseudočernozemě a navátých písků při soutoku Dyje s Moravou (Barvinkův hrůd). Zprávy o geologických výzkumech v roce 2001 (ČGU Praha, v tisku).
- (11) Culek, M. – Ivan, A. – Kirchner, K. 1999: Geomorphologie der Talaue der March zwischen der Napajedla-Pforte und dem Zusammenfluß mit der Thaya (Zum Naturmilieu in der Umgebung von Mikulčice und Staré Město). In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno, 199-221.
- (12) Dohnal, K.: Mühlsteine – makroskopische Beurteilung der lithologischen Typen (Exkurs). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (13) Droberjar, E. 1997: Römische Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 277-309.
- (14) Dvorská, J. 1997: Nová dendrochronologická laboratoř v Mikulčicích. In: Květ, R. (ed.): Niva z multidisciplinárního pohledu II. Brno, 55-56.
- (15) Dvorská, J. 2000a: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v letech 1998 a 1999. Zprávy památkové péče 60, příloha, 53-55.
- (16) Dvorská, J. 2000b: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v roce 1999. Přehled výzkumů 41 (1999). Brno, 283-285.

- (17) Dvorská, J. 2001: Experimentales Brennen von Keramik - eine naturwissenschaftliche Studie. *Archeologické rozhledy* 53, 45-58.
- (18) Dvorská, J.: Dendrochronologická pracoviště při Archeologickém ústavu v Brně a MZLU v Brně v roce 2000. *Zprávy památkové péče* (v tisku).
- (19) Dvorská, J. – Boháčová, I. 1999: Das historische Holz im Kontext der archäologischen Untersuchungen der Prager Burg. In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno, 55-67.
- (20) Dvorská, J. – Heußner, U. – Poláček, L. – Westphal, T. 1999: Zum Stand der Dendrochronologie in Mikulčice (Mähren, Tschechien). In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Brno, 69-78.
- (21) Dvorská, J. – Poláček, L. 1998: Nové dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích. *Zprávy památkové péče* 58, příloha, 33-34.
- (22) Dvorská, J. – Poláček, L.: 1999: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v roce 1997. *Zprávy památkové péče* 59, příloha, 7-8.
- (23) Dvorská, J. – Poláček, L. 2000: Základní principy a problémy dendrochronologie. *Archaeologia historica* 25, 435-441.
- (24) Dvorská, J. – Poláček, L. 2001: K možnostem dendrochronologického datování v oblasti severně od středního Dunaje. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřinský, Z. (eds.): *Velká Morava mezi východem a západem*. Brno, 77-83.
- (25) Dvorská, J. – Poláček, L. – Schneider, G. 1998: Chemische Analysen der Keramik von Mikulčice (Bez. Hodonín, Tschechien). In: Poláček, L. (Hrsg.): Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa - Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Brno, 295-312.
- (26) Dvorská, J. – Poláček, L. – Škojec, J. – Vachek, M. 2001: Průzkum údolní nivy řeky Moravy u Strážnice. In: Řehořek, V. – Květ, R. (eds.): *Niva z multidisciplinárního pohledu IV*. Sborník rozšířených abstrakt ke 4. semináři konanému 10.10.2001 v Geotestu v Brně. Brno, 109-112.
- (27) Vrbová-Dvorská, J. – Poláček, L. – Škojec, J. – Tegel, W. – Vachek, M.: Paläoökologische und dendrochronologische Untersuchungen an subfossilen Baumstämmen in Flußablagerungen der March bei Strážnice, Mähren. In: *Studien zum Burgwall von Mikulčice VI* (v tisku).
- (28) Dvorská, J. – Vrla, R. 2000: Hrad Malenovice - dendrochronologická analýza prvků střeleckého ochozu. *Zprávy památkové péče* 60, příloha, 57-59.
- (29) Galuška, L. 1997: Pravěké a středověké osídlení nivy Moravy v oblasti Uherskohradištska. In: Květ, R. (ed.): *Niva z multidisciplinárního pohledu II*. Brno, 48-49.
- (30) Galuška, L. 1998a: Die großmährische Siedlungsagglomeration Staré Město – Uherské Hradiště und ihre Befestigungen. In: Henning, J. – Ruttkay, A.T. (Hrsg.): *Frühmittelalterlicher Burgenbau in Mittel- und Osteuropa*. Bonn, 341-348.
- (31) Galuška, L. 1998b: Souprava velmože z hrobu 266/49 ze Starého Města (K poznání neobvyklé technologie výzdoby raně středověkých předmětů). In: *Ve službách archeologie*. Brno, 95-107.
- (32) Galuška, L. 2000a: Nejstarší dějiny Starého Města. In: Kol. autorů: *Staré Město v proměnách staletí*. Staré Město, 29-117.
- (33) Galuška, L.: 2000b: Osídlení katastru Uherského Ostrohu před vznikem Ostrova-Stanice. In: Kolektiv autorů: *Uherský Ostroh*. Uherský Ostroh, 23-40.
- (34) Galuška, L. 2001: Staroměstsko-uherskohradištská aglomerace - vývoj osídlení a přírodní podmínky v 6.-10. století. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřinský, Z. (eds.): *Velká Morava mezi východem a západem*. Brno, 123-137.
- (35) Galuška, L. – Poláček, L.: Die Siedlungskomplexe von Mikulčice und Staré Město – Uherské Hradiště. Siedlungsarchäologischer Vergleich der zwei bedeutensten Zentren Großmährens. In: *Studien zum Burgwall von Mikulčice VI* (v tisku).
- (36) Górecki, J. – Kurnatowska, Z. – Poláček, L. 2002: Druhé pracovní setkání Mikulčice – Ostrów Lednicki, Mikulčice 25.-26.5.2001. *Archeologické rozhledy* 54, 512-515.
- (37) Górecki, J. – Kurnatowska, Z. – Poláček, L. – Sláma, J.: Druhé pracovní setkání Mikulčice – Ostrów Lednicki, Mikulčice 25.-26.5.2001. *Studia Lednickie VII* (v tisku).
- (38) Havlíček, P. 1999: Die geologischen Verhältnisse in der Umgebung der Siedlungsagglomerationen der großmährischen Machtzentren Mikulčice und Staré Město-Uherské Hradiště. In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der

- March. Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Brno, 181-197.
- (39) Havlíček, P. 2001a: Geologická stavba okolí Mikulčic-Valů. Zprávy o geologických výzkumech za rok 2000 (ČGÚ Praha), 73.
- (40) Havlíček, P. 2001b: Geologická stavba velkomoravského mocenského centra Břeclav-Pohansko a jeho okolí. Zprávy o geologických výzkumech za rok 2000 (ČGÚ Praha), 71.
- (41) Havlíček, P. - Poláček, L.: Geologische Situation im Bereich des großniährischen Zentrums von Staré Město – Uherské Hradiště. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (42) Havlíček, P. – Nehyba, S. 1998: Kvartérně geologické, sedimentologické a sedimentárně-petrografické výzkumy v Mikulčicích, okr. Hodonín. Zprávy o geologických výzkumech v roce 1997 (ČGÚ Praha), 157-158.
- (43) Havlíček, P. - Nehyba, S. 2001: Granulometrie kvartérních sedimentů soutokové oblasti Moravy s Dyjí. Zprávy o geologických výzkumech za rok 2000 (ČGÚ Praha), 84.
- (44) Havlíček, P. - Novák, Z. 2000: Kvartér soutokové oblasti Moravy a Dyje. Zprávy o geologických výzkumech za rok 1999 (ČGÚ Praha), 187-189.
- (45) Havlíček, P. – Poláček, L. – Vachek, M.: Geologische Situation im Bereich des Burgwalls von Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (46) Havlíček, P. - Smolíková, L.: Subfossilní polygenetická pseudočernozem v navátých píscích při soutoku Dyje s Moravou (Barvínkův hrůd). Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2001 (v tisku).
- (47) Horsák, M. – Marek, O. – Poláček, L. Mollusken aus den archäologischen Grabungen in Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (48) Chrzanowska, W. – Krupska, A.: Tierknochenfunde aus dem Suburbium des Burgwalls von Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (49) Chrzanowska, W. – Krupska, A.: Pferdeknochen aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (50) Chrzanowska, W. – Krupska, A.: Archäozoologische Analyse der Pferdebestattungen aus Mikulčice und Břeclav-Pohansko. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (51) Chrzanowska, W. – Januszkiewicz-Zalęcka, D.: Tierknochenfunde aus der Vor- und Hauptburg des Burgwalls von Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (52) Chrzanowska, W. – Siembieda, J.: Pathologische Veränderungen auf den Knochenüberresten der Haustiere von Mikulčice (Exkurs). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (53) Janál, J.: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice VII (Ergänzungen zu Katastralgebieten Břeclav, Kostice, Lanžhot). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (54) Jankovská, V. 1997: Archeologie a pylová analýza – metodické poznámky. Archeologické rozhledy 49, 146-147.
- (55) Jankovská, V. 1998: Pylové analýzy a archeologie. In: Kouřil, P. et al. (ed.): Ve službách archeologie. Sborník k 60. narozeninám RNDr. V. Haška, DrSc. Brno, 115-118.
- (56) Jankovská, V. 1999: Pollenanalysen und archäologische Forschung in der Tschechischen und Slowakischen Republik. In: Jerem, E. – Poroszlai, I. (eds.): Archaeology of the bronze and iron age. Budapest, 309-314.
- (57) Jankovská, V. – Kaplan, M. – Poláček, L.: Pollenanalytische Forschung in Mikulčice. Bisherige Ergebnisse, Interpretationen, Probleme und Ausblicke auf künftige Arbeiten. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (58) Klanicová, E. 2000: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice III (Katastralgebiete Kostice, Lanžhot, Tvrdonice, Týnec). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 363-403.
- (59) Klanicová, E.: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice VI (Katastergebiet Břeclav). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (60) Kučerovská, T. 1998: Münzfunde aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno, 151-170.
- (61) Květ, R.: Alte Wege im Marchtal von dem Engpaß bei Napajedla bis zum Zusammenfluß mit der Thaya. In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talau der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno 1999, 223-226.
- (62) Marek, O. – Kostelníková, M. 1998: Die Spinnwirtel aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno, 171-326.

- (63) Marek, O. – Skopal, R.: Die Mhlsteine aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (64) Mazuch, M.: Fischereigerät aus Mikulčice und die Frage des Fischanteils an der Ernährung der Bewohner des Burgwalls. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (65) Mazuch, M.: Zur Frage der Nutzung von Tongewichten aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (66) Meduna, J. 1997: Latènezeit. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 249-275.
- (67) Medunová-Benešová, A.: Neolithikum und Äneolithikum. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 93-146.
- (68) Menoušková, D.: Archäologische Fundstätten und Funde im nördlichen Teil des Untermarchtals III (Katastralgebiete Uherské Hradiště und Sady). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (69) Menoušková, D. – Vaškových, M.: Archäologische Fundstätten und Funde im nördlichen Teil des Untermarchtals I (Katastralgebiete von Babice, Huštěnovice, Jarošov, Kněžpole, Kostelany n. Moravou, Kunovice, Mařatice, Míkovice, Nedakonice, Ostrožská Nová Ves, Polešovice, Spytihněv, Topolná, Uherský Ostroh, Věsky). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (70) Mlíkovský, J. Vögel aus der frühmittelalterlichen Burg Mikulčice, Mähren. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (71) Musil, I. 1997: Römische Ziegel. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 311-339.
- (72) Nehyba, Š. - Havlíček, P.: Granulometrické studium vybraných kvartérních sedimentů v okolí Mikulčic. Zprávy o geologických výzkumech v roce 2000 (v tisku).
- (73) Opravil, E. 1997a: Údolní niva Moravy v interpretaci archeologických nálezů z Mikulčic. In: Květ, R. (ed.): Niva z multidisciplinárního pohledu II. Brno, 43-44.
- (74) Opravil, E. 1997b: Wilder Weinstock (*Vitis vinifera* subsp. *sylvestris*) in Äneolithikum Mährischen Pforte (Mähren, Tschechische Republik). Čas. Slezs. Muz. Opava 146, 169-172.
- (75) Opravil, E. 1998a: Gegenwärtiger Stand archäobotanischer Forschungen in der Siedlungsagglomeration von Staré Město in der Burgwallzeit (Exkurs). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno, 354-356.
- (76) Opravil, E. 1998b: Zusammenfassende Übersicht der Ergebnisse von Analysen der Makroreste pflanzlicher Herkunft aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno, 327-356.
- (77) Opravil, E. 1999a: Archeologické nálezy kavyly na Moravě. Pravěk NŘ 9, 153-157.
- (78) Opravil, E. 1999b: Umweltentwicklung in der Talaue der March (Ober- und Untermarchtal). In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno, 165-180.
- (79) Opravil, E. 2000a: Archäobotanische Funde aus dem Burgwall Pohansko bei Břeclav. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV (Exkurs). Brno, 165-169.
- (80) Opravil, E. 2000b: Holz aus frühmittelalterlichen Gräberfeldern in Mähren. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 171-176.
- (81) Opravil, E. 2000c: Zur Umwelt des Burgwalls von Mikulčice und zur pflanzlichen Ernährung seiner Bewohner. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 9-169.
- (82) Opravil, E.: Landschaft des Burgwalls von Mikulčice und ihre wirtschaftliche Bedeutung. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (83) Páral, V. – Sacherová, G. 2001: Zvířecí kosti jako surovina pro řemeslnou výrobu. In: Hašek, V. et al. (ed.): Ve službách archeologie III. Sborník k 75. narozeninám Prof. RNDr. Jana Jelínka, DrSc. Brno, 167-169.
- (84) Poláček, L. 1997: Údolní niva a sídelně-archeologický výzkum velkomoravských mocenských center. In: Květ, R. (ed.): Niva z multidisciplinárního pohledu II. Brno, 52-55.
- (85) Poláček, L. 1997: Naturräumliche Bedingungen der urzeitlichen Besiedlung. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 29-43.
- (86) Poláček, L. 1998a: Die Graphittonkeramik aus Mikulčice. In: Poláček, L. (Hrsg.): Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa - Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen. Internationale Tagungen in Mikulčice IV. Brno, 127-197.
- (87) Poláček, L. 1998b: Neue Forschungen zum Burgwall von Mikulčice. In: Henning, J. – Ruttikay, A.T. (Hrsg.): Frühmittelalterlicher Burgenbau in Mittel- und Osteuropa. Bonn, 359-362.
- (88) Poláček, L. 1999a: Pokračování "nivního" projektu v Mikulčicích. In: Řehořek, V. (ed.): Niva z multidisciplinárního pohledu III. Brno, 62-64.
- (89) Poláček, L. 1999b: Die Talaue der March und die Erforschung der großmährischen Machtzen-

- tren. In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.): Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talaue der March. Internationale Tagungen in Mikulčice V. Brno, 227-232.
- (90) Poláček, L. 2000: Holzbearbeitungswerkzeug von Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 303-361.
- (91) Poláček, L. 2001: K poznání přírodního prostředí velkomoravských nížinných hradišť. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřínský, Z. (eds.): Velká Morava mezi východem a západem. Brno, 315-325.
- (92) Poláček, L.: Landwirtschaftliche Geräte aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (93) Poláček, L. – Marek, O. 1997: Quellen zur urzeitlichen Besiedlung. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 13-27.
- (94) Poláček, L. – Marek, O. – Škopál, R. 2000: Holzfunde aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 177-302.
- (95) Poláček, L. – Škojec, J.: Zur vor- und frühgeschichtlichen Besiedlung der Talaue der March (Untermarchtal), Mähren. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (96) Procházka, R. 1998: Zur Konstruktion der Wehrmauern der slawischen Burgwälle in Mähren im 8. bis 12./13. Jahrhundert. In: Henning, J. – Ruttkay, A.T. (Hrsg.): Frühmittelalterlicher Burgenbau in Mittel- und Osteuropa. Bonn, 363-370.
- (97) Salaš, M. 1997: Bronze- und Urnenfelderzeit: In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 147-247.
- (98) Škojec, J. 1997: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice I (Katastralgebiete Hodonín, Lužice, Mikulčice, Moravská Nová Ves). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 343-397.
- (99) Škojec, J. 1998: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice II (Katastralgebiete Dubňany, Mutěnice, Ratíškovice, Rohatec, Vacenovice). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice III. Brno, 393-456.
- (100) Škojec, J. 2000: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice IV (Katastralgebiete Čejkovice, Dolní Bojanovice, Josefov, Nový Poddvorov, Petrov, Prušánky, Starý Poddvorov, Strážnice, Sudoměřice, Vnorovy). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice IV. Brno, 405-495.
- (101) Škojec, J. 2001: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice VI (Katastralgebiete Bzenec, Moravský Písek, Veselí n. Mor., Vracov). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (102) Škojec, J.: Lehmwannefund aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).
- (103) Škojec, J. – Havlíček, P. – Poláček, L.: Archäologische und geologische Untersuchungen der Sanddünen am Zusammenfluß der March und Thaya, Mähren. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (104) Škrdla, P. – Matejciucová, I. – Přichystal, A. 1997: Mesolithikum (gespaltene Steinindustrie). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 45-91.
- (105) Škrdla, P. – Poláček, L. – Škojec, J. 1999: Mikulčice (okr. Hodonín), "Kostelec" – T 1996. Přehled výzkumů 39 (1995-1996), 249-258.
- (106) Vaškových, M.: Archäologische Fundstätten und Funde im nördlichen Teil des Untermarchtals II (Katastralgebiet Staré Město). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice VI (v tisku).
- (107) Zawada, Z.: Fischreste aus Mikulčice. In: Studien zum Burgwall von Mikulčice V (v tisku).

Disertační práce:

- (108) Dvorská, J. 1999: Frühmittelalterliche Keramik als Objekt des naturwissenschaftlichen Studiums. Disertační práce, katedra mineralogie, petrografie a geochemie Masarykovy univerzity Brno.

Konference organizované v rámci řešení grantu:

- (109) Graphittonkeramik des 8.-13. Jahrhunderts in Mitteleuropa. Mezinárodní mikulčické kolokvium, Mikulčice 20.-22.5.1996.
- (110) Údolní niva z multidisciplinárního pohledu II. Seminář organizovaný ve spolupráci s Geografickou obcí Českých zemí a Geotestem Brno, Brno, 14.10.1997.
- (111) Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie. Mezinárodní mikulčické kolokvium, organizované společně s Deutsches Archäologisches Institut, Abt. Eurasien Berlin, Mikulčice 22.-24.9.1998.
- (112) Dendrochronologická data a jejich archeologická interpretace. Pracovní setkání archeologů a dendrochronologů, Mikulčice, 1.6.2000.

(113) Mikulčice - Ostrów Lednicki 1. Pracovní setkání věnované problematice interdisciplinárního výzkumu dvou významných raně středověkých center, Legnogóra (Polsko), 24.9.1999.

(114) Interdisciplinární výzkum údolní nívy řeky Moravy mezi Napajedly a soutokem s Dyjí. Pracovní setkání spoluřešitelů a spolupracovníků projektu GA ČR č. 404/96/K089, Mikulčice, 7.12.1999.

(115) Mikulčice - Kopčany. Pracovní setkání archeologů k problematice sídelně-archeologické-

ho výzkumu raně středověké aglomerace v Mikulčicích a jejího zázemí na obou stranách řeky Moravy, Mikulčice, 30.3.2000.

(116) Mikulčice – Ostrów Lednicki 2. Druhé pracovní setkání věnované problematice interdisciplinárního výzkumu dvou významných raně středověkých center, Mikulčice 25.-26.5.2001.

Lumír Poláček, AÚ AF ČR Brno

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Bakázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00